

Шовкоплас Ю. О.

Запорізький національний університет

КУЛЬТУРНА КОНОТАЦІЯ РОЗМОВНИХ ОДИНИЦЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена аналізу культурних конотацій, що існують у розмовних одиницях американського варіанта англійської мови. У статті надається визначення понять «конотація», «культурна конотація», детально аналізуються культурно марковані розмовні американізми різних груп.

Конотативне значення мовної одиниці є додатковим до її основного, поняттєвого, денотативного значення. Воно може бути оцінним, експресивним, стилістично забарвленим. Подібне значення може містити також культурну інформацію. Культурні конотації виявляють експліцитний чи імпліцитний зв'язок мовної одиниці з культурними подіями, діячами різних галузей культури, різними аспектами соціокультурного життя представників певної нації.

Культурні конотації наявні у багатьох розмовних одиницях американського варіанта англійської мови різних груп. До них належать так звані неофіційні топоніми, що використовуються представниками американської нації для номінації різних географічних об'єктів своєї країни (штатів, міст тощо). Як правило, культурна інформація представлена експліцитно у значенні цих одиниць.

Культурні конотації виявляються у значеннях розмовних одиниць та виразів, що містять прецедентні імена, які виникли в американському варіанті англійської мови. Значення таких одиниць тим чи іншим чином пов'язано з відомими особами сфери культури (співаками, кіноакторами тощо), події з життя яких є добре відомими американцям. Культурна інформація актуалізується також етнофобізмами, що виникли в американському варіанті англійської мови для образливого чи зневажливого позначення представників інших народів і націй.

Культурно релевантна інформація знаходить своє відображення у розмовних одиницях, значення яких пов'язане з різними аспектами культурного життя американського суспільства або відображає особливості характеру та національного менталітету його представників. Такі одиниці утворені шляхом телескопії, скорочення, редуплікації, метонімізації чи метафоризації. Культурно маркованими є також деякі ідіоматичні вирази американського варіанта англійської мови. Культурний компонент значення цих одиниць є імпліцитним.

Ключові слова: американський варіант англійської мови, етнофобізми, ідіоми, культурні конотації, розмовні одиниці, топоніми.

Постановка проблеми. Проблеми взаємодії мови, суспільства та культури завжди були актуальними для лінгвістики. Мова є не тільки формою збереження та передавання людської думки, але й засобом експлікації менталітету й етно- та соціокультурних особливостей представників тієї чи іншої нації, народу, «скарбницею їх національної культури» [14, с. 122]. Вивчення особливостей взаємозв'язку мови та культури здійснюється нині у лінгвокультурології – інтегративній науковій дисципліні, яка з'явилась у другій половині ХХ століття, відкривши нові обрії для наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме завдяки науковим працям із лінгвокультурології з'явилась думка про те, що зв'язок мови з національною культурою здійснюється через конотативне значення мовних одиниць [10, с. 24;

13, с. 22]. Одним із перших та яскравих прикладів висвітлення взаємодії мовних одиниць із культурою в лексикографічній практиці можна вважати словник англійської мови та культури видавництва “Longman” (“Longman Dictionary of the English Language and Culture”) [19], у якому мовні одиниці супроводжуються словниковими статтями, які коментують культурні конотації окремих слів. Нині поняття «культурна конотація» є одним із ключових у лінгвокультурології, яке активно вивчається як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями на рівні літературного стандарту в різних мовах [5; 6; 8; 9; 13–15; 20].

Постановка завдання. Щодо взаємозв'язку культури та розмовної мови, а також виявлення та аналізу культурних конотацій розмовних одиниць, то ці питання потребують детального вивчення. Саме цим фактом визначається мета

наукової розвідки, що полягає у дослідженні культурних конотацій розмовних одиниць американського варіанта англійської мови, а її завданнями є визначення понять «конотація», «культурна конотація», виявлення культурних конотацій у значеннях розмовних американізмів різних груп та опис екстралінгвальних факторів, що зумовили появу подібних конотацій у цих одиницях.

Виклад основного матеріалу. Традиційно під конотацією розуміється емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення мовної одиниці узуального або оказіонального характеру [17, с. 22]. Отже, оскільки конотація (від лат. *connoto* – *маю додаткове значення*) – це фактично будь-який компонент, який доповнює предметно-поняттєве значення лексичної одиниці, вона може бути й культурною.

Одним із перших про культурну конотацію значень слів почав говорити Н. Г. Комлев, відзначаючи, що культурний компонент може бути виокремлений у їх значенні, оскільки сама «мова є соціальним явищем, що має відбиток матеріальної та духовної культури» [11, с. 37]. Термін «культурна конотація» було введено в науковий обіг російською лінгвісткою В. Н. Телія у 1996 році, яка розуміла його як «квазіденотативний аспект значення лексичної одиниці в категоріях культури» [16, с. 214].

Значна кількість розмовних одиниць американського варіанта англійської мови є культурно маркованими. Особливе місце серед них посідають так звані розмовні топоніми, що використовуються американцями для номінації різноманітних географічних об'єктів, зокрема штатів, міст, водних просторів. Культурна інформація, як правило, виражена експліцитно у значенні цих слів.

Так, наприклад, розмовною назвою штату Аризона є *the Grand Canyon State* [23, с. 135]. Поява та поширення подібної назви зумовлена фактом існування у цьому штаті одного з найбільших і найвідоміших каньйонів світу *the Grand Canyon*. Отже, основою появи розмовної назви цього штату став географічний об'єкт.

Іноді культурний компонент значення розмовних топонімічних номінацій зумовлений сенсаційним відкриттям природних ресурсів. Так, наприклад, поява неофіційної назви штату Каліфорнія (*the Golden State*) зумовлена тим фактом, що в ньому у 1848 році було знайдено великі запаси золота, що стало початком так званої золотої лихоманки (*California gold rush*). У 1849 році до штату приїхала велика кількість шукачів золота, яких називали *forty niners* (за назвою року цієї події) [1, с. 56]. В їх середовищі з'явилося дієслово *to dig up*, тобто «*докопатися до чогось*», «*дідзятись*

про щось». Досі у зв'язку з цим мешканців штату називають *gold-diggers, gold-finders, gold hunters*.

В інших випадках поява розмовних топонімічних назв та їх культурна конотація зумовлені історичними та соціокультурними фактами. Так, наприклад, штат Колорадо отримав символічну назву *the Centennial State*, тобто штат століття, оскільки його було прийнято до складу США у 1876 році, що був роком святкування століття держави [18, с. 124].

Штат Нью-Йорк називають нині *the Knickerbroker State*, тобто *штат нікербокерів*. Поява подібної розмовної назви пояснюється тим, що у 1621 році колишню територію цього штату було включено до складу голландських колоніальних володінь. У 1625 році голландськими колоністами на місці, де знаходиться нині Нью-Йорк, було засновано місто Новий Амстердам (*New Amsterdam*), який у 1664 році було захоплено британськими колоністами та перейменовано в Нью-Йорк. Ці події було описано американським письменником, істориком та дипломатом Вашингтоном Ірвінгом (1783–1859 роки) у книзі «Історія Нью-Йорка від початку світу до кінця голландської династії» (“*History of New York from the beginning of the world to the end of the Dutch dynasty*”, 1809 рік). Книга була написана під псевдонімом вигаданого Ірвінгом персонажа – голландського історика Дідріха Нікербокера, а також принесла великий успіх автору [23, с. 132]. Прізвище Нікербокера стало також назвою однієї з найбільш відомих баскетбольних команд Нью-Йорка “*Knickerbrockers*” [23, с. 133].

Зазначимо, що штат Нью-Йорк називають також *Empire State* (Імперський штат). Це зумовлено тим фактом, що до нього після будівництва каналу Ері (1825 рік), який поєднував територію Великих озер з Атлантичним океаном, забезпечивши створення водяного шляху для транспортування зерна, почала прибувати велика кількість людей із західних регіонів, що сприяло його розбудові та розквіту [23, с. 179].

Культурне забарвлення значення спостерігається не тільки в розмовних топонімічних назвах штатів. Так, наприклад, сам Нью-Йорк дуже часто називають *Big Apple*. Ця назва з'явилася у 30-ті роки ХХ століття у Гарлемі (*Harlem*) – афроамериканському кварталі південної частини острова Манхеттен, у якому в джазових композиціях постійно повторювався речитатив про яблука, яких завжди багато на дереві, а Нью-Йорк є найбільшим деревом, єдиним і неповторним, що має велику кількість яблук [1, с. 183]. Існує припущення, що велика кількість яблук асоціюється

в афроамериканців із їх спільнотами, яких було багато у Нью-Йорку, у зв'язку з чим саме місто почало уособлено називати *Big Apple* [23, с. 601].

Сьогодні ця розмовна номінація отримала інший зміст. Вона є не тільки неофіційною назвою одного з найбільших міст країни, але й її символом. Це зумовлено тим фактом, що у 70-ті роки ХХ століття мер Нью-Йорка Едвард Коч створив його рекламу, у якій слова *I love NY* були написані на червоному яблуку [23, с. 422]. Рекламні щити з цими словами на яблуку розташовані нині по всьому Нью-Йорку. На нічному Бродвеї є хмарочос з великою світловою рекламою у вигляді яблука. Асоціація Нью-Йорка з великим яблуком міцно закріпилася не тільки у свідомості американців, але й у людей з усього світу.

Культурна інформація про США експонується і розмовними антропонімічними назвами, що існують в англійській мові та її американському варіанті. Такі одиниці є фактично прецедентними іменами. До них належать імена тих представників американської нації, які відіграли особливу роль у розвитку культури країни та поза її межами. До таких особистостей можна віднести відомих американських музикантів, співаків і акторів Френка Сінатру (1915–1998 роки) та Елвіса Преслі (1935–1977 роки). Так, наприклад, Френк Сінатра, знаходячись на піку слави, неодноразово говорив, що припиняє творчу діяльність, з'являючись на сцені та в кіно знову і знову [1, с. 329]. Завдяки цьому ім'я відомого співака та актора почало асоціюватися в американців з невиконаною обіцяною, а згодом стало частиною розмовного висловлювання *to retire more than Frank Sinatra*.

Elvis the Pelvis є жартівливим прізвиськом Елвіса Преслі, якого також називали *the king of rock and roll* або просто *the king*. Е. Преслі пішов із життя на піку своєї слави, але його віддані шанувальники довгий час вірили, що він живий. Саме тому в американській пресі ще довго зустрічалися повідомлення про те, що хтось бачив Елвіса Преслі. Подібні чутки про його появу отримали назву *Elvis Sighting*.

В будь-якому мультинаціональному та мультикультурному суспільстві виникає проблема етнічних упереджень і ксенофобії. Вона притаманна й американському суспільству, внаслідок чого в ньому з'являються слова з принизливим та образливим значенням, що слугують засобами номінації представників національної чи етнокультурної меншості, які отримали в науковій літературі назви етнофобізми [3, с. 95; 12, с. 45], етнофолізми [20, с. 457], дерогативно марковані

етноніми [4, с. 87], етнічні прізвиська [9, с. 135] тощо. Подібні одиниці є не тільки емотивно-оцінними. Їх значення може мати також культурне забарвлення.

Так, наприклад, в американському варіанті англійської мови виникли такі етнічні прізвиська, як *John – китаєць, bohank – угорець або будь-який іммігрант із східної Європи, kike – єврей*. Зазначимо, що прізвисько *John* використовувалося для позначення китайців із середини ХІХ до 40-х років ХХ століття. Воно є скороченням образливого словосполучення *John Chinaman*. Сполучення африкатів [tʃ], [tʃ] із голосними звуками цього словосполучення дещо нагадує особливості китайської вимови. Саме тому подібна назва, а згодом і її скорочення почали використовувати як образливе прізвисько для китайців [3, с. 99].

Лексема *bohank* є телескопізмом, що з'явився в американському варіанті англійської мови на початку ХХ століття внаслідок скорочення двох загальноживаних слів *bohemian* та *Hungarian*. Злиття цих лексем та дерогативне маркування отриманого телескопізму пов'язують із фактом появи великої кількості угорців та інших іммігрантів із Європи у цей період [3, с. 100].

Зазначимо, що іноді негативне та експресивне значення етнофобізмів можна пояснити з огляду на їх форму. Наприклад, це стосується принизливої назви канадців *Canuck*, що є також телескопізмом, утвореним шляхом злиття нейтральної та офіційної номінації *Canadian* і лайливого слова *fuck*.

Етнофобізм *kike* є засобом принизливого та образливого позначення євреїв. Він потрапив до американського варіанта англійської мови у 1935 році і є зміненою формою морфеми *ki-* (*ку-*), що використовується у закінченнях прізвищ євреїв. Подібні прізвища були достатньо поширеними серед представників єврейської діаспори зі слов'янських країн Східної Європи, що емігрували у США в кінці ХІХ – на початку ХХ століття [20, с. 460].

Мова пов'язана з міфологією, релігією, наукою та іншими формами пізнання світу. Саме тому культурні змісти, імпліцитно прикріплені до денотативного значення розмовних номінацій, можуть бути співвіднесені з різними аспектами культурного життя американського суспільства, наприклад із музикою. Традиційно вважається, що джаз є основним внеском США у світову музичну культуру. Цей музичний напрям з'явився під впливом африканських ритмів та із залученням афроамериканського фольклору у США на межі ХІХ – ХХ століть. Поява та поширення джазу знайшли своє віддзеркалення у такому розмовному виразі,

як *and all that jazz*, що має значення «тощо» і широко використовується нині під час перерахування.

Редуплікований іменник *the heebie-jebbie* (укр. *занепадницький настрій*) також є культурно маркованим. Його утворено шляхом метонімічного перенесення від назви однойменного танцю, популярного у США на початку ХХ століття. Мелодія, під яку його танцюють, нагадує блюз, якому притаманна мінорна тональність.

Деякі розмовні одиниці американського варіанта англійської мови здатні відображати особливості характеру та національного менталітету американців. Щоб відчувати себе комфортно, американці витрачають багато коштів на книги з психології, антидепресанти та різноманітні види психотерапії. Однак невдачі вони переживають досить гостро. Це відображено, зокрема, в такій розмовній одиниці, як *a goone soon* (*загнаний у кут*), що використовується для надання характеристики людині, яка потрапила в складну ситуацію. Лексема *soon* є скороченням від *raccoon* (*єнот*). Вважається, що єнот є хитрим звіром. Рятуючись від собак, він легко збиває їх зі сліду. Ця тварина асоціюється в американців з образом людини, яка легко долає перешкоди [2, с. 177]. Той факт, що навіть подібну людину вдалося загнати в кут, що експлікує значення цього словосполучення, підкреслює безвихідність ситуації.

Значну роль у передачі культурної інформації відіграють розмовні одиниці, утворені шляхом метафоризації. «Метафора є креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичною закономірністю, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, уподібненої до неї в певному відношенні» [7, с. 56]. Розмовна метафора може бути не тільки засобом вираження певної ідеї чи емоції, але й знаряддям пізнання дійсності, особливостей сприйняття світу представниками певної нації. Так, наприклад, розмовний вигук *aw shuck* виражає недовіру та перекладається українською як *нісенітниця, дурниця*. Він утворений від іменника *shuck*, одним із значень якого в американському варіанті англійської мови є «*оболонка кукурудзяного качана*», що асоціюється у свідомості американців з чимось непотрібним [2, с. 172].

Багато розмовних одиниць утворено в американському варіанті англійської мови за моделлю “big + Noun”. До цих одиниць належать, зокрема, синонімічні словосполучення *big bun*, *big gun*, *big noise*, *big shot*, *big cheese*, *big wheel*. Усі вони є метафорами, що використовуються для позначення важливої

персони, особи з високим матеріальним статусом, «шишки». Множинність одиниць цього синонімічного ряду пояснюється важливістю в житті американської нації концепту «значущість, впливовість».

Модель “big + Noun” слугує також основою творення розмовних жартівливих назв Атлантичного океану *big drink*, *big pond*. Словосполучення *big drink* є також прізвиськом ріки Міссісіпі [23, с. 172]. В розмовній мові воно застосовується для позначення подвійної порції віскі.

Культурна інформація закодована у значенні ідіоматичних виразів американського варіанта англійської мови здебільшого імпліцитно. На це, зокрема, вказує значення ідіоми *to take the cake*, відбите в його дефініції “*to be extremely or specially amusing, annoying, suprising*” [21, с. 411]. Ідіома має афро-американське походження. Її значення пов’язане з тим фактом, що темношкірим переможцям, які брали участь у змаганнях у танці *cakewalk*, як приз завжди вручали випічку.

Цікавим є походження розмовної ідіоми *to ride shotgun* (*їхати біля водія, їхати на передньому сидінні*), що відсилає нас до ХІХ століття, коли поїздки американськими преріями були дуже небезпечними, а на диліжанси в них постійно нападали або шайки бандитів, або індіанці. Саме тому мандрівники наймали для такої поїздки озброєну людину (*shotgun messenger*), яка сиділа спереду та тримала протягом усієї поїздки рушницю, щоб відстрілюватися у разі нападу [23, с. 411]. З часом вираз змінив своє значення. За традицією, якщо компанія американців збирається поїхати кудись на автомобілі у США, то право зайняти місце поряд із водієм дістається тому, хто першим сказав “*I’ll be riding shotgun*”.

Висновки і пропозиції. Таким чином, культурна конотація є додатковим до денотативного компонентом значення мовної одиниці, що виявляє її зв’язок із певними культурними подіями, особами, які відіграли особливу роль у розвитку культури тієї чи іншої країни та поза її межами, різними аспектами культурного життя представників тієї чи іншої нації тощо. Культурні конотації виявляються у значенні багатьох розмовних одиниць американського варіанта англійської мови. Так, у значенні більшості англо-американських розмовних топонімів, що є фактично неофіційними назвами або назвами-прізвиськами різноманітних географічних об’єктів (штатів, міст, водних просторів), культурна інформація виражена експліцитно. Подібна інформація експонується також розмовними антропонімічними назвами американського варіанта англійської мови та виразами з ними.

Такі одиниці містять прецеденти імена, референти яких та події їх життя є загальновідомими представникам американської нації. Культурна інформація кодується також етнофобізмами, що з'явилися в американському варіанті англійської мови для принизливого та образливого позначення варіантів англійської мови.

представників інших націй і народів. Культурна інформація є також елементом значення розмовних номінацій та ідіоматичних виразів американського варіанта англійської мови. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні та аналізі культурних конотацій у розмовних одиницях інших

Список літератури:

1. Американский характер: очерки культуры США / под ред. О. Э. Тугановой. Москва : Наука, 1998. 411 с.
2. Американское коммуникативное поведение : научное издание / под ред. И. А. Стернина, М. А. Стерниной. Воронеж : ВГУ – МИОН, 2001. 224 с.
3. Антонченко Т. М. Лінгвістичні особливості функціонування етнонімів та етнофобізмів (на матеріалі англійської мови). *Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 1999. Т. 2. № 1. С. 95–103.
4. Арефієва К. Р. Загальна характеристика етнонімічних назв сучасної англійської мови. *Мовні універсалії в міжкультурній комунікації* : матеріали X Міжнародного наукового семінару, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк, 20 березня, 2020 року. Луцьк, 2020. С. 87–90.
5. Арнольд И. А. Введение в лингвокультурологию. Москва : Народная Академия культуры и общения человеческих ценностей, 1993. 352 с.
6. Березович Е. Л. Язык и традиционная культура: этнолингвистические исследования. Москва : Просвещение, 2007. 600 с.
7. Борисович О. В., Чаюк Т. А., Мовна синестезія та синестезійна метафора. *Південний архів (філологічні науки)*. 2020. № 82. С. 54–59.
8. Воробьев В. В. Лингвокультурология: Теория и методы. Москва : изд-во РУДН, 1997. 331 с.
9. Горшунова Е. Ю. Этнические стереотипы, прозвища и ярлыки американских индейцев на основе антропологических характеристик. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2009. Вып. 90. С. 135–137.
10. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва : Наука, 1990. 102 с.
11. Комлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова. Москва : изд-во МГУ, 1969. 190 с.
12. Куц Е. О. Метафоричні номінації іноземців як засоби експлікації упереджень американських політиків. *Нова філологія*. 2013. № 57. С. 45–48.
13. Маслова В. А. Введение в лингвокультурологию. Москва : Наследие, 1997. 207 с.
14. Маслова В. А. Homo lingualis в культуре. Москва : Гнозис, 2007. 319 с.
15. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание. Москва : Наука, 1993. 220 с.
16. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Языки русской культуры, 1996. 228 с.
17. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : ВГУ, 1987. 192 с.
18. Kuklick B. A Political History of the USA: One Nation Under God. N. Y. : Harper, 2009. 336 p.
19. Longman Dictionary of the English Language and Culture. L. : Pearson Education, 1978. 432 p.
20. Mullen B. Ethnophaulisms for ethnic immigrant groups. *Journal of Social Issues*. 2011. Vol. 57. P. 457–475.
21. Spears R. A. Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions. Lincolnwood : National Textbook Company, Illinois, USA, 1991. 472 p.
22. Skeat W. An Etymological Dictionary of the English Language. Mineola : Dover Publication, 2005. 832 p.
23. Stone O., Kuznick P. The Untold History of the United States. N. Y. : Gallery Books, 2013. 784 p.

Shovkoplias Yu. O. CULTURAL CONNOTATIONS OF COLLOQUIAL UNITS IN THE AMERICAN VARIANT OF THE ENGLISH LANGUAGE

The article is devoted to the analysis of cultural connotations that exist in colloquialisms of the American variant of the English language. The definitions of the notions “connotation” and “cultural connotation” are given in the article. Culturally marked colloquial Americanisms of different groups are analyzed in it.

The connotative meaning of a language unit is additional to its main, notional, denotative meaning. It can be evaluative, expressive, stylistically marked. Such meaning can be also culturally marked. Cultural connotations reveal explicit or implicit relationship of the language units and cultural events, figures of different spheres of culture, different aspects of sociocultural life of the representatives of a certain nation.

Cultural connotations are part and parcel of the meanings of different groups of colloquial units appeared

in the American variant of the English language. For example, so-called non-official toponyms used by Americans for designation of different geographical objects of the country (states, cities etc.) have cultural connotations. As a rule, they are represented explicitly in such lexical units.

American English colloquial units and expressions with precedent names are also culturally marked because their referents are famous persons from the sphere of American culture (singers, actors, etc.). Such units can refer to events of their lives which are well-known to Americans. Cultural information is also actualized by ethnophobisms appeared and used in the American variant of the English language for abusive or disparaging designation of other peoples and nations.

Culturally relevant information is also observed in the meanings of American English colloquial units denoting different aspects of cultural life of American society or reflecting traits of character and national mentality of its representatives. Such units are created by means of telescoping, shortening, reduplication, metonymization or metaphorization. Meanings of some idioms appeared in the American English are also culturally marked. Cultural components of their meanings are usually implicit.

Key words: *American variant of the English language, ethnophobisms, idioms, cultural connotations, colloquial units, toponyms.*